

Evaluatie Ondersteuningsaanbod Programma Gezonde School schooljaar 2022-2023

Colofon

In opdracht van

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in het kader van Programma 21 en het Programma Gezonde School

Opgesteld door

Maaïke Koning, Claire Borst (RIVM). Contact: maaïke.koning@rivm.nl

april 2024

Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gebruikt zonder voorafgaande toestemming van de opdrachtgever.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Afkortingen en woordenlijst	7
1. Inleiding	8
2. Methode	9
3. Resultaten	10
3.1 Deelnemende scholen	10
3.2 Doelgroep	12
3.3 Inzet van het ondersteuningsaanbod	12
3.4 De inzet van de Gezonde School-adviseur	14
4. Resultaten ondersteuningsaanbod per thema	16
4.1 Voeding.....	17
4.2 Bewegen en sport.....	18
4.3 Welbevinden	19
4.4 Roken, alcohol- en drugspreventie	19
4.5 Milieu en natuur	20
5. Overige resultaten en opmerkingen	22
6. Conclusie	23

Samenvatting

Het landelijke programma Gezonde School heeft tot doel om scholen te faciliteren bij het planmatig, structureel en integraal werken aan gezondheidsbevordering op school. Het programma richt zich op het primair, speciaal en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroeps onderwijs. De uitvoering van het programma Gezonde School is belegd bij de GGD GHOR Nederland, PO-Raad, VO-raad, MBO Raad en het RIVM. Gezonde School faciliteert scholen en onderwijsinstellingen om zelfstandig op een duurzame manier te werken aan een gezonde leefstijl van leerlingen en studenten. Scholen die een extra steuntje in de rug nodig hebben kunnen gebruik maken van verschillende stimuleringsregelingen die scholen kunnen aanvragen bij het programma Gezonde School.

Met het jaarlijks beschikbare ondersteuningsaanbod worden scholen gefaciliteerd in het planmatig, structureel en integraal werken aan gezondheidsbevordering op school volgens de Gezonde School-aanpak. Scholen kunnen deze ondersteuning in maart en april aanvragen voor het daaropvolgende schooljaar.

In het voorjaar van 2022 hebben 900 scholen in het primair onderwijs (po), gespecialiseerd onderwijs (go), voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) het ondersteuningsaanbod voor het schooljaar 2022-2023 aangevraagd. Aan alle 900 scholen is het ondersteuningsaanbod toegekend. Dankzij deze toekenning krijgt de school 10 uur advies en ondersteuning van een Gezonde School-adviseur van de GGD en ontvangt € 3.000,-. Deze financiële bijdrage mag worden ingezet om taakuren te vergoeden van een Gezonde School-coördinator, om Gezonde School-activiteiten aan te schaffen¹, het vignet Gezonde School aan te vragen en/of een bijdrage aan het volgen van de post-hbo opleiding Specialist Sportieve en Gezonde School. Na afloop van het ondersteuningsaanbod vult de school een evaluatievragenlijst in. Het RIVM heeft deze vragenlijsten geanalyseerd. Dit rapport geeft een overzicht van de uitkomsten van de analyse van deze vragenlijsten van scholen die het ondersteuningsaanbod in schooljaar 2022-2023 hebben gebruikt.

Van de 900 scholen, welke verspreid zijn over alle onderwijstypen en door heel Nederland, hebben 869 scholen tot einde schooljaar 2022-2023 gewerkt aan de Gezonde School-aanpak vanuit het ondersteuningsaanbod. In totaal hebben 848 van de 869 deelnemende scholen de evaluatievragenlijst ingevuld. Van de deelnemende po, go en vgo scholen zet 95% het ondersteuningsaanbod in voor de gehele schoollocatie, dat wil zeggen voor alle leerjaren. In het vo is de inzet meer gespreid en wordt er soms specifiek op een onderwijsniveau ingestoken. Bij het mbo zet 53% in op de gehele schoollocatie en werd verder ingezet op opleidingen van verschillende niveaus (entree en niveau 2, 3 en 4 opleidingen). De scholen hebben in het schooljaar 2022-2023 met hun inspanningen om een gezonde leefstijl te bevorderen minstens 400.000 leerlingen en studenten bereikt.

---

¹ Gezonde School-activiteiten zijn erkende activiteiten voor het onderwijs, gericht op het bevorderen van een gezonde leefstijl onder leerlingen en studenten. Alle Gezonde School-activiteiten zijn van een goede kwaliteit en goed uitvoerbaar in de praktijk. De meeste Gezonde School-activiteiten bestaan in ieder geval uit lesmateriaal en een handleiding voor leraren. Gezonde School-activiteiten zijn altijd beoordeeld op kwaliteit en praktische uitvoerbaarheid. Zie ook www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/ondersteuningsaanbod/gezonde-school-activiteiten

Uit deze evaluatie blijkt dat de meeste scholen (79%) de financiële bijdrage van ondersteuningsaanbod hebben gebruikt voor de vergoeding van de taakuren voor een Gezonde School coördinator en voor de aanschaf en/of uitvoering van Gezonde School-activiteiten (59%). Een kwart van alle scholen gaf aan dat de Gezonde School-coördinator een hoofdfunctie was, dus betrof een officiële functie in de organisatie. Bijna alle respondenten (99%) geven aan dat de Gezonde School-coördinator ook na afloop van het ondersteuningsaanbod op de school blijft. Het merendeel van de scholen geeft aan gebruik te hebben gemaakt van de ondersteuning door een Gezonde School-adviseur (83%) en bijna iedereen gaf aan dat zij 10 uur per schooljaar voldoende vonden. Hiervan was het grootste deel (zeer) tevreden over deze ondersteuning.

Net als in voorgaande jaren is aandacht voor de thema's 'Voeding' en 'Bewegen en sport' groter dan voor de andere Gezonde School thema's waar het ondersteuningsaanbod voor ingezet kan worden². De keuze voor een thema wordt voornamelijk gemaakt met het gehele schoolteam.

De scholen maken met het ondersteuningsaanbod vorderingen op alle vier pijlers van de Gezonde School-aanpak (educatie, schoolomgeving, signaleren en beleid).

- *Educatie*: Bijna alle scholen schenken veel aandacht aan verschillende thema's in de lessen. Echter, voor het mbo ligt er een kans om meer aandacht te besteden aan het thema Welbevinden in de lessen evenals het vastleggen in een curriculum of beleid.
- *Signalering*: In verschillende onderwijstypes wordt de staat van de leerling en zorgen goed besproken. Dit wordt gedaan door zorgen te signaleren in het zorg- en adviesteam van de school en periodiek wordt nagegaan hoe het met de leerlingen gaat.
- *Schoolomgeving*: Meerderheid van de scholen heeft een goede inrichting van hun schoolomgeving. Hierbij kan gedacht worden aan watertappunten, faciliteiten om te bewegen of medewerkers die het goede voorbeeld geven.
- *Beleid*: Veel scholen zijn al erg goed op weg met het gekozen thema onderdeel te laten zijn van hun schoolbeleid. Ook geeft de grote meerderheid aan dat zij de coördinatie bij iemand hebben gelegd voor het gekozen thema. Voor het mbo liggen kansen om het gekozen thema meer te integreren in hun beleid.

Aanbevelingen

Over het algemeen zijn de scholen die bezig zijn met de Gezonde School-aanpak goed op weg via de vier pijlers educatie, signaleren, de schoolomgeving en beleid. Echter, als we meer inzoomen op de verschillende onderwijstypes dan blijkt dat het mbo wat minder voortgang boekt op de vier pijlers op de verschillende thema's, in vergelijking met de andere onderwijstypes. Er ligt hier dus een kans in het mbo om meer aandacht te besteden aan de vier pijlers op de verschillende thema's. Het toekennen van het ondersteuningsaanbod wordt vanaf het schooljaar 2024-2025 bij het mbo ook gedaan op opleiding en niet meer alleen op schoollocatie, dus binnen het ondersteuningsaanbod ligt hier een kans om mbo-scholen hierbij meer op maat te ondersteunen. Voor een volgende ronde wordt ook aangeraden om bijvoorbeeld de Gezonde School-adviseurs hierbij meer te betrekken. Zij kunnen mbo-scholen meer begeleiden in het integreren van de Gezonde School-aanpak middels de vier pijlers op

---

² Het ondersteuningsaanbod kan voor ronde 2022 ingezet worden voor het werken aan de thema's 'Voeding', 'Bewegen en sport', 'Welbevinden', 'Roken, alcohol- en drugspreventie' en voor het po en so ook voor het thema 'Milieu en natuur'.

bepaalde thema's. Zo kunnen mbo-scholen meer structureel werken aan gezondheidsbevordering in het onderwijs.

Scholen van verschillende onderwijstypes signaleren periodiek hoe het gaat met de gezondheid van hun leerlingen. Er wordt echter niet uitgevraagd in de evaluatie wat scholen vervolgens dan doen met eventuele signalering van gezondheidsproblemen. Het zou relevant kunnen zijn om dit in een volgende evaluatie wel uit te vragen. Daarnaast is het belangrijk om bij een volgende ronde aandacht te blijven schenken aan de continuering van de activiteiten die zijn uitgevoerd dankzij het ondersteuningsaanbod. Scholen hebben aangegeven met het ondersteuningsaanbod Gezonde School-activiteiten uit te voeren en de taakuren voor Gezonde School-coördinator te vergoeden. Dit zijn beide belangrijke onderdelen van de Gezonde School-aanpak. Het is dan ook belangrijk dat scholen hun activiteiten en het hebben van een Gezonde School-coördinator borgen in hun schoolbeleid.

Concluderend kan er gesteld worden dat erg veel scholen tevreden zijn met het ondersteuningsaanbod van de Gezonde School en dat zij hiermee ook goed op weg zijn. Het ondersteuningsaanbod heeft ervoor gezorgd dat scholen verschillende activiteiten van verschillende thema's kunnen uitvoeren en dat de taakuren van de Gezonde School-coördinator vergoed konden worden, waarmee de functie goed vervuld werd. Dankzij het ondersteuningsaanbod zijn scholen gefaciliteerd in het planmatig, structureel en integraal werken aan gezondheidsbevordering op school.

Afkortingen en woordenlijst

In dit rapport wordt vaak gerefereerd naar scholen. Hiermee worden schoollocaties bedoeld. De schoollocaties identificeren zich met een eigen ID-nummer (BRIN-nummer³ + locatiecode). De termen school en schoollocatie worden omwille van de leesbaarheid door elkaar gebruikt en waar noodzakelijk specifiek toegelicht.

Definitie van 'ronde': in dit rapport wordt het woord 'ronde' gebruikt voor een ronde ondersteuningsaanbod met de looptijd van een schooljaar. Dus 'ronde 2022' betreft de uitvoering van het ondersteuningsaanbod in het schooljaar 2022-2023.

Tevens zijn in dit rapport de volgende afkortingen gebruikt:

CMS	Content Management Systeem
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GS	Gezonde School
havo	hoger algemeen voortgezet onderwijs
LNV	ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
OCW	ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
po	primair onderwijs
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
go	gespecialiseerd onderwijs
vo	voortgezet onderwijs
vmbo	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
vgo	voortgezet gespecialiseerd onderwijs
vwo	voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
VWS	ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

---

³ Alle onderwijsinstellingen in Nederland krijgen een nummer van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. Dit heet het BRIN-nummer of ook wel BRIN-code. Het staat voor Basisregistratie Instellingen.

1. Inleiding

Sinds 2016 is het voor scholen in het po, go, vo en het mbo mogelijk om elk voorjaar via het programma Gezonde School het ondersteuningsaanbod aan te vragen middels een belangstellingsvragenlijst om aan de slag te gaan met gezondheidsbevordering van leerlingen en studenten. Dit ondersteuningsaanbod heeft tot doel om scholen te faciliteren bij het planmatig, structureel en integraal werken aan gezondheidsbevordering op school volgens de Gezonde School-aanpak. Integraal werken volgens deze aanpak gebeurt via de vier pijlers van Gezonde School, te weten educatie, signaleren, de schoolomgeving, en beleid⁴. Thema's waar scholen via het ondersteuningsaanbod aan konden werken waren de thema's waarvoor een themacertificaat is te verkrijgen, namelijk 'Bewegen en sport', 'Voeding', 'Welbevinden', 'Roken, alcohol- en drugspreventie'⁵ en voor het primair en speciaal onderwijs ook het thema 'Milieu en natuur'.

Met het ondersteuningsaanbod krijgt de school 10 uur advies en begeleiding van een Gezonde School-adviseur van de GGD en ontvangt € 3.000,-. Deze financiële bijdrage kan worden ingezet om taakuren te vergoeden van een Gezonde School-coördinator, om Gezonde School-activiteiten aan te schaffen, voor de aanvraag van een vignet Gezonde School en/of een bijdrage aan het volgen van de post-hbo opleiding Specialist Sportieve en Gezonde School. Scholen kunnen het ondersteuningsaanbod in maart en april aanvragen voor het daaropvolgende schooljaar. Een subsidieplafond maximeert het aantal scholen waaraan het ondersteuningsaanbod kan worden toegekend⁶.

In het voorjaar van 2022 hebben 900 scholen het ondersteuningsaanbod aangevraagd voor het schooljaar 2022-2023. Het subsidieplafond liet een toekenning van 900 scholen toe binnen deze regeling. Mocht selectie van toepassing zijn geweest, dan zijn er toekenningscriteria van kracht⁷, zoals bijvoorbeeld schoollocaties met kwetsbare groepen of schoollocaties die nog niet eerder hebben deelgenomen aan een regeling van Gezonde School. Naast het ondersteuningsaanbod is het voor scholen ook mogelijk om via één van de andere regelingen van het programma Gezonde School aan de slag te gaan met de Gezonde School-aanpak. Zo is er de stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit, de regeling 'Lekker naar Buiten!' van het programma Jong Leren Eten en meer recent de regeling Gezond en Veilig werken voor het mbo (start 2022)⁸. In 2022 waren mede vanuit alle regelingen van het programma Gezonde School ruim 3368 scholen in het po, go, vo en mbo aan de slag met de Gezonde School-aanpak (Gezonde School, 2022).

Dit rapport geeft de resultaten weer van de schriftelijk evaluatie bij scholen. Van de 900 scholen hebben er 869 scholen tot aan het einde van schooljaar 2022-2023 de regeling toegekend gekregen en verantwoord. Van de 31 scholen die zich hebben teruggetrokken is geen verdere informatie beschikbaar. Van de 869 scholen hebben 848 scholen de evaluatievragenlijst ingevuld. De resultaten van de analyse van de evaluatie worden gebruikt om de uitvoering van het proces en de opzet van het ondersteuningsaanbod door het programma Gezonde School te optimaliseren.

---

⁴ Uitleg over de vier pijlers van Gezonde School is te vinden op de website van Gezonde School:

<https://www.gezondeschool.nl/aanpak/wat-is-gezonde-school#Vier%20pijlers%20van%20Gezonde%20School>

⁵ Alleen in het po heet het thema 'Roken en alcohol', er wordt in dat onderwijstype geen aandacht besteed aan drugspreventie

⁶ De ministeries van VWS, OCW en LNV maken dit ondersteuningsaanbod financieel mogelijk.

⁷ Zie <https://www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/ondersteuningsaanbod#toekenning> voor de vier toekenningscriteria voor het ondersteuningsaanbod.

⁸ Meer informatie over de verschillende regelingen zijn te vinden op de website van www.gezondeschool.nl

2. Methode

Vanaf 1 januari 2023 hadden de 900 scholen aan wie het ondersteuningsaanbod ronde 2022 was toegekend de mogelijkheid om hun werkzaamheden te verantwoorden en te factureren. De evaluatievragenlijst bestaat uit 12 tot 13 algemene vragen (aantal verschilt per onderwijstype) en 8 tot 9 vragen per gekozen thema waar de school mee aan de slag is gegaan. De vragenlijst bevat voornamelijk gesloten vragen. Bij de vraag over de inzet van de Gezonde School-adviseur was er de mogelijkheid om een extra toelichting te geven. Daarnaast was er per thema een activiteit te noemen die niet in de aangereikte meerkeuzelijst stond. Aan het einde van de vragenlijst werd de mogelijkheid gegeven tot eventuele aanbevelingen of toelichting op eerder gegeven antwoorden.

Scholen melden zich aan bij het programma Gezonde School met belangstelling voor deelname aan het ondersteuningsaanbod via www.mijngezondeschool.nl. Hiervoor vullen zij een digitale vragenlijst in, de belangstellingsvragenlijst. Tussen maart en mei 2022 hebben 900 scholen het aanvraagproces doorlopen, en is de regeling ook aan toegekend. De antwoorden op deze vragen worden gebruikt in het proces van toekenning van het ondersteuningsaanbod. Enkele onderdelen uit de belangstellingsvragenlijst (zoals de potentiële inzet van de te verkrijgen financiële bijdrage) zijn ter verduidelijking meegenomen in deze evaluatie. Dit wordt expliciet genoemd in de resultaten.

Tot en met 31 oktober hebben 869 scholen de regeling verantwoord en 848 scholen hebben de evaluatievragenlijst ingevuld. Antwoorden van de evaluatievragenlijsten over inzet van het ondersteuningsaanbod zijn via een Excel bestand vanuit het CMS van www.mijngezondeschool.nl aangeleverd bij het RIVM en het RIVM heeft daarop van november 2023 - januari 2024 de antwoorden geanalyseerd. De open antwoorden zijn voor analyse eerst gerubriceerd. Om te achterhalen hoeveel leerlingen en studenten werden bereikt is een open vraag gesteld waar de school een aantal kon noteren. Deze aantallen zijn opgeteld voor het totaal aantal bereikte leerlingen en studenten.

Alle scholen in Nederland hebben een identificatienummer, het BRIN-nummer. Daarnaast hebben verschillende schoollocaties van één school een eigen locatie-id. Daar waar in dit rapport wordt gesproken over scholen betreft het eigenlijk school/locaties. Alle data is geanalyseerd op schoolniveau en daarmee op locatie-id.

De gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op de eigen rapportages van de scholen over hun voortgang in het werken met de Gezonde School-aanpak en met de vier pijlers. Er heeft geen controle op de antwoorden plaatsgevonden, dus of er daadwerkelijk voortgang is geboekt op de pijlers. Van de scholen die zich gedurende het jaar hebben teruggetrokken (n=31) zijn geen verdere gegevens bekend. Ondanks het feit dat in de vragenlijst is aangegeven dat de antwoorden de verantwoording of de financiële bijdrage niet beïnvloeden, kan er sprake zijn van sociaal wenselijke antwoorden, de scholen willen graag laten zien dat zij goed op weg zijn met het werken aan de Gezonde School-aanpak of echte veranderingen op de pijlers hebben doorgevoerd.

3. Resultaten

3.1 Deelnemende scholen

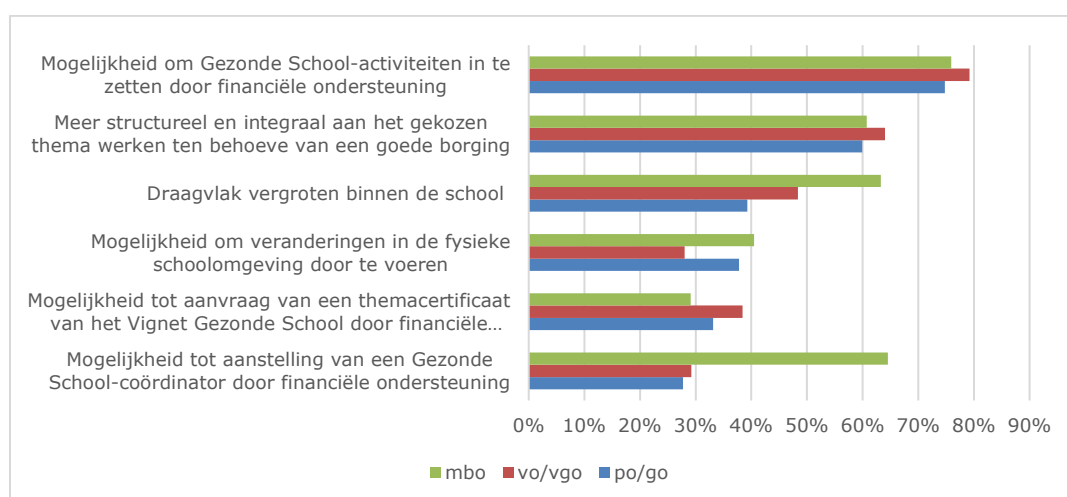
Van de 869 scholen die in 2023 hun inspanningen op het ondersteuningsaanbod hebben verantwoord via www.mijngezondeschool.nl hebben 848 scholen de evaluatievragenlijst ingevuld teneinde hun facturatie. Deze respons is 98% en de resultaten zijn dan ook voldoende representatief voor de gehele deelnemende populatie. Het aandeel po scholen was vele malen groter dan dat van andere onderwijstypen (tabel 1). Er zijn echter ook meer po-scholen in Nederland.

Tabel 1. Onderwijstype van scholen die de evaluatievragenlijst ingevuld hebben.

Onderwijstype	N	% van scholen die vragenlijst hebben ingevuld	% van scholen in NL [^]
po	462	54%	8%
go	57	7%	
vo	202	24%	17%
vgo	48	6%	
mbo	79	9%	14%
Totaal	848	100%	10%

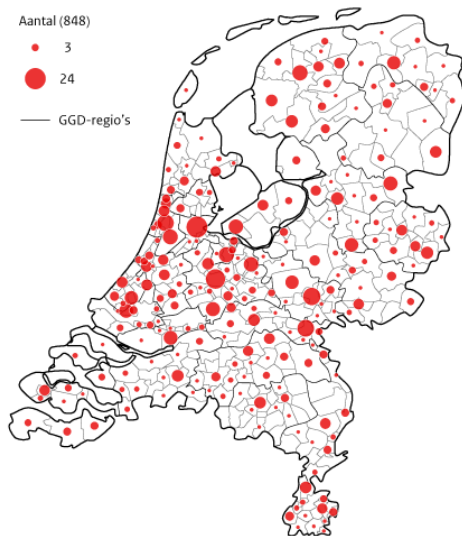
[^] Het aantal schoollocaties in Nederland ten behoeve van de procentuele berekening in deze kolom is bepaald op basis van vastgestelde aantallen van <https://www.ocwincijfers.nl/>. Deze aantallen staan vermeld in de voortgangsrapportage Gezonde School 2022 (Voor het po/so zijn dat 6563 schoollocaties; voor het v(s)o 1488 schoollocaties; voor het mbo 574 schoollocaties. Totaal aantal schoollocaties in Nederland december 2022 was 8623)

Voor alle onderwijstypen was de belangrijkste reden om ondersteuning aan te vragen, de mogelijkheid om gezonde school-activiteiten in te zetten door de financiële ondersteuning. In figuur 6 is te zien dat scholen de ondersteuning inzetten voor de aanschaf van Gezonde School-activiteiten. Daarnaast scoren alle onderwijstypen hoog in de wens om meer structureel en integraal te werken aan een thema ten behoeve van een goede borging van het gekozen thema in de school. Verder blijkt dat mbo-scholen met name het draagvlak in de school voor leefstijl en gezondheidsbevordering wilden vergroten en een Gezonde School-coördinator wilde aanstellen. De po/go- en v(g)o-scholen hadden voornamelijk de wens om Gezonde School-activiteiten aan te schaffen en in te zetten (figuur 1).

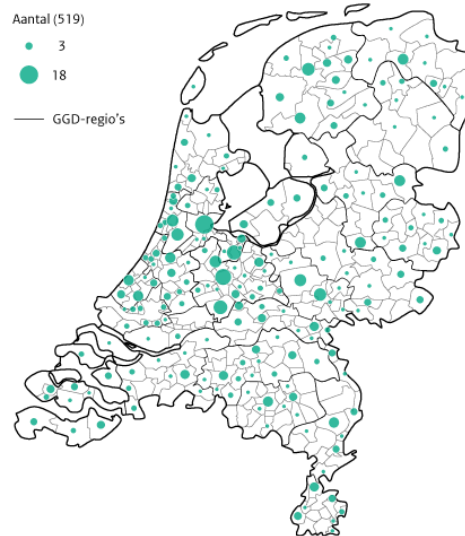

Figuur 1 Gegeven redenen voor aanvraag ondersteuningsaanbod ronde 2022 (n=848)

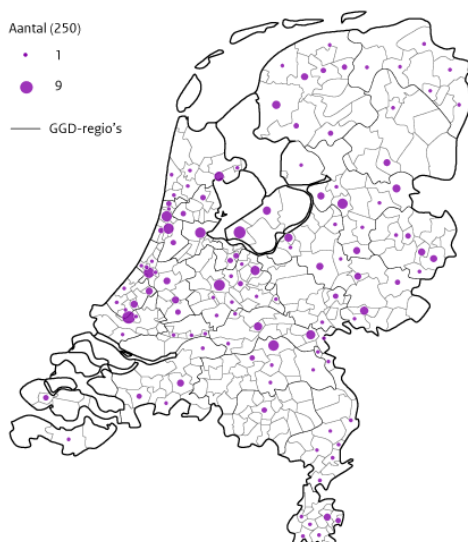
De deelnemende scholen zijn verspreid over heel Nederland, hoewel er een grote concentratie in de Randstad is (figuur 2 A t/m D), behalve voor het mbo. Deze spreiding is vermoedelijk te verklaren door een hogere bevolkingsdichtheid in de Randstad en daardoor meer scholen.

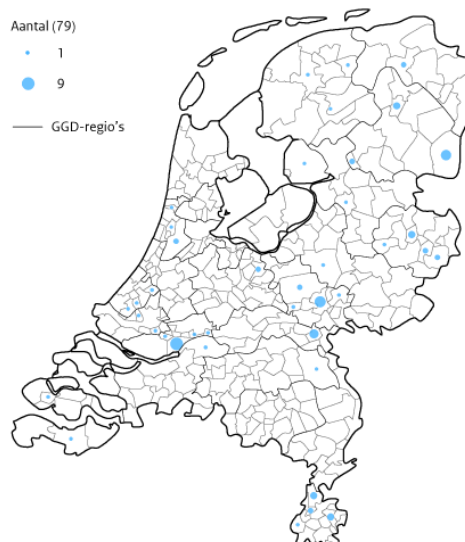
Figuur 2A. Spreiding deelnemende scholen (n=848)

Figuur 2B. Spreiding deelnemende po/go-scholen (n=519)

Figuur 2C. Spreiding deelnemende vo/vgo-scholen (n=250)

Figuur 2D. Spreiding deelnemende mbo-scholen (n=79)

3.2 Doelgroep

De deelnemende po-, go- en vgo-scholen richten zich met de Gezonde School-aanpak overwegend op de gehele schoollocatie. Dat wil zeggen in alle klassen over alle leerjaren (95%). Bij de deelnemende scholen in het vo was er meer spreiding. De vier belangrijkste doelgroepen in het vo waren 'vmbo tl' (42%), 'vmbo basis/kader' (36%), 'vwo' (27%) en 'de hele schoollocatie' (27%) (er waren meerdere antwoordopties mogelijk). Binnen het mbo richtte 53% zich op de hele schoollocatie. Verder richtte 20% zich op niveau 3 opleidingen, 11% op niveau 4 opleidingen, 10% op entree opleidingen en 5% op niveau 2 opleidingen. Er zijn 439.267 leerlingen en studenten in het po, go, vo en mbo die in aanraking gekomen zijn met de regeling.

3.3 Inzet van het ondersteuningsaanbod

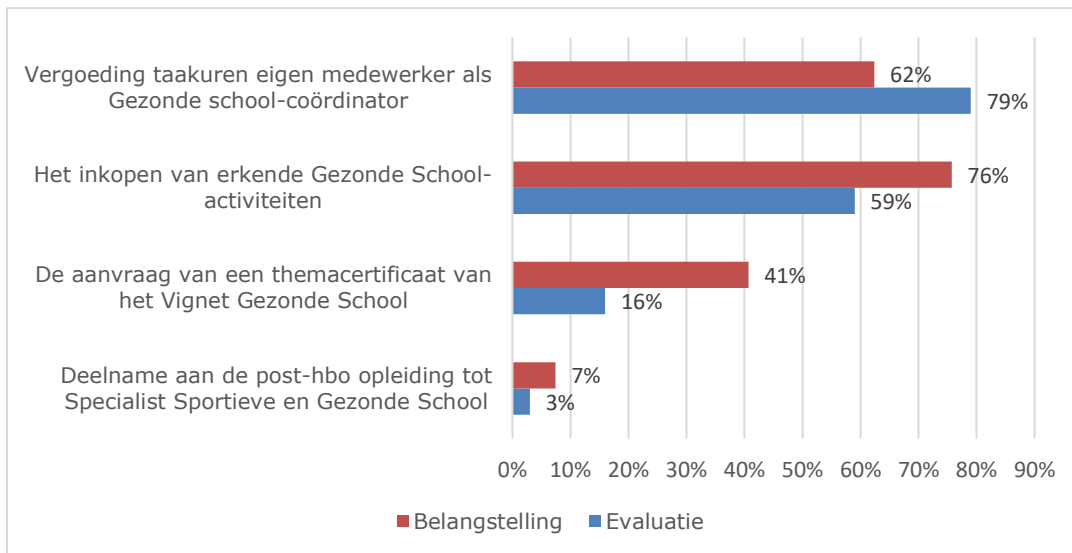
In de belangstellingsvragenlijst voor de aanvraag van de ondersteuning zijn de scholen gevraagd naar hun plannen met de (potentiële) financiële bijdrage voor ondersteuning. Deze kunnen zij namelijk inzetten voor de vergoeding van taakuren van een eigen medewerker als Gezonde School-coördinator, het aanschaffen van Gezonde School-activiteiten maar ook voor het aanvragen van een themacertificaat of deelname aan de post hbo opleiding Specialist Sportieve en Gezonde School. In de evaluatievragenlijst van het ondersteuningsaanbod gaven de scholen aan hoe zij de financiële bijdrage voornamelijk gebruikt hadden.

Figuur 3 laat het verschil zien tussen de belangstelling en het gebruik van de financiële bijdrage. Minder scholen (ofwel schoollocaties) gaven de financiële bijdrage uit aan Gezonde School-activiteiten⁹ en juist meer aan de vergoeding van taakuren van de Gezonde School-coördinator dan van te voren verwacht. Ook hebben veel minder scholen de financiële bijdrage gebruikt voor de aanvraag van een themacertificaat.

Ondanks dat 7% van de scholen die het ondersteuningsaanbod had aangevraagd aangaf de financiële bijdrage te willen besteden aan deelname aan de post-hbo opleiding Specialist Sportieve en Gezonde School, geeft 3% aan dat zij daadwerkelijk de bijdrage hiervoor hebben ingezet. Helaas is er geen informatie beschikbaar om deze verschillen te verklaren.

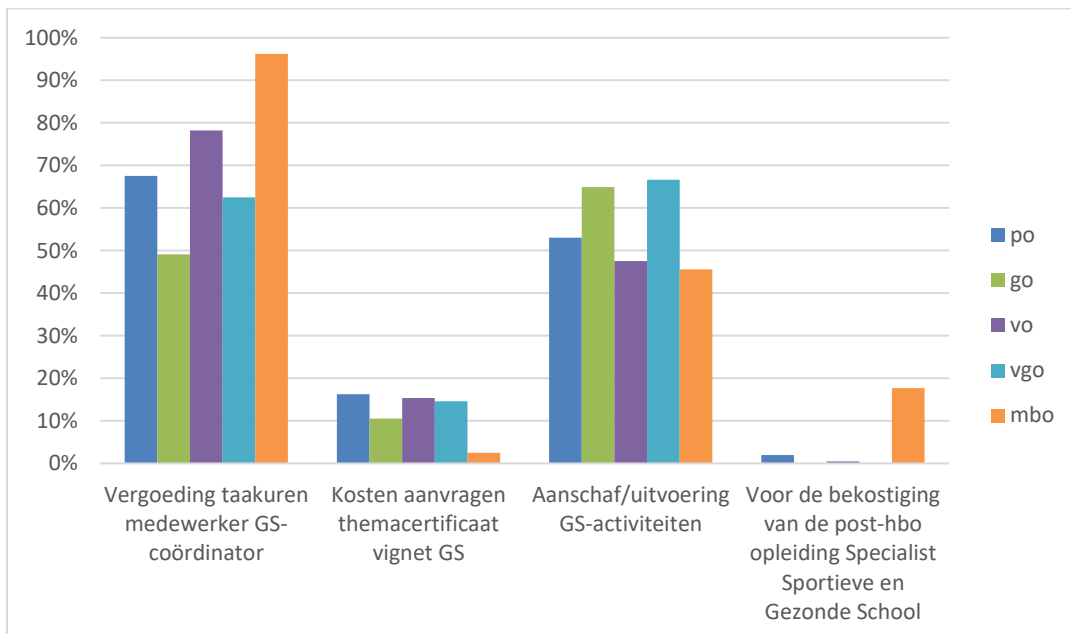
---

⁹ Alle in te zetten Gezonde School-activiteiten staan vermeld op www.gezondeschool.nl. Gezonde School-activiteiten zijn erkende interventies. Een erkende interventie is een planmatige en doelgerichte aanpak, activiteit of programma, gericht op gedragsverandering bij mensen en beïnvloeding van hun omstandigheden. Het doel is gezondheid bevorderen en/of ziekte voorkomen. Zie ook: [Erkende interventies](#) | Loketgezondleven.nl

Figuur 3 Percentages schoollocaties dat aangeeft in de belangstellingsvragenlijst (n=900) en in de evaluatievragenlijst (n=848) waar zij hun (potentiële) financiële bijdrage van het ondersteuningsaanbod aan (verwachten) uit te geven (meerdere antwoorden mogelijk).

De verschillen in de daadwerkelijke inzet van de financiële bijdrage tussen de onderwijstypen is te zien in figuur 4. Het merendeel van de scholen geeft aan de financiële bijdrage in te zetten voor de vergoeding van de taakuren van de Gezonde School-coördinator. Behalve in het go en vgo, daar kiezen scholen er vaker voor om de financiële bijdrage in te zetten voor de aanschaf en uitvoering van Gezonde School-activiteiten.

Figuur 4 Percentage per onderwijstype waar zij hun financiële bijdrage van het ondersteuningsaanbod op in zetten (meerdere antwoorden mogelijk) (n=848)

Een Gezonde School-coördinator neemt binnen de school de regie als kartrekker van het werken aan Gezonde School. Deze persoon is ook het aanspreekpunt voor medewerkers, leerlingen, studenten en ouders in de school en als contactpersoon voor het programma Gezonde School. In ronde 2022-2023 had 86% van de scholen voorafgaand aan de toekenning van het ondersteuningsaanbod al een Gezonde School-coördinator aangesteld (tabel 2). In de evaluatie geeft 99% van de respondenten aan dat de Gezonde School-coördinator ook na afloop van het ondersteuningsaanbod deze werkzaamheden op de school blijft doen (tabel 3).

Tabel 2. Percentage scholen met een aangestelde Gezonde School-coördinator voorafgaand aan de toekenning van het ondersteuningsaanbod (n=848)

	po	go	vo	vgo	mbo	totaal %
Ja, dat ben ik	63%	74%	81%	85%	94%	72%
Ja, een collega	19%	12%	7%	13%	6%	14%
Nee	19%	14%	12%	2%	0%	14%

Tabel 3. Blijft de huidige Gezonde School-coördinator na afloop van het ondersteuningsaanbod ook Gezonde School-coördinator (n=810)

GS-coördinator	N	%
Ja, dat blijf ik	729	90%
Nee, ik draag over aan collega	70	9%
Nee, onze school heeft dan geen Gezonde school-coördinator	11	1%

De Gezonde School-coördinator heeft niet op elke school een eigen functie, en worden de werkzaamheden als Gezonde School-coördinator naast de huidige functie gedaan. Vaak heeft de Gezonde School-coördinator een hoofdfunctie, zoals directeur of rector (26%), met daarnaast werkzaamheden als Gezonde School-coördinator. Ook docent, vakleerkracht of instructeur kwam bij scholen voor (15%) of de Gezonde School-coördinator was een vakleerkracht bewegingsonderwijs (10%). Bij 25% van de scholen was de Gezonde School-coördinator wel de hoofdfunctie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..** Dit kwam voornamelijk voor op het mbo en het vo. In het po was de voornaamste hoofdfunctie directeur of rector. In het go was dit een vakleerkracht bewegingsonderwijs **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..** en in het vgo vakleerkracht bewegingsonderwijs **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..**

3.4 De inzet van de Gezonde School-adviseur

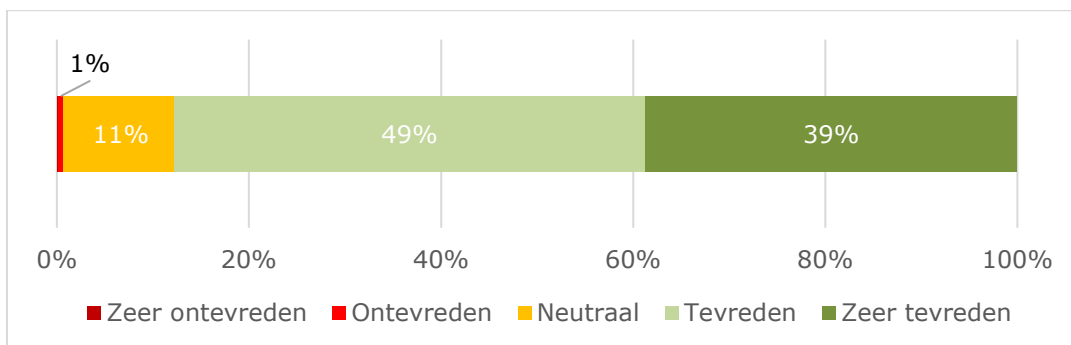
Wanneer een school het ondersteuningsaanbod krijgt toegekend dan heeft deze recht op 10 uur ondersteuning van een Gezonde School-adviseur van de GGD. Het merendeel van de scholen geeft aan hiervan gebruik te hebben gemaakt (83%). Wanneer scholen geen gebruik hadden gemaakt van de 10 uur begeleiding en advies, konden zij toelichten waarom niet. De meest gegeven reden was dat de school geen behoefte had aan begeleiding bijvoorbeeld omdat ze al eerder hadden gewerkt aan Gezonde School (tabel 4).

“In het verleden hebben we er wel gebruik van gemaakt, toen alles nog nieuw was wat betreft De Gezonde School. Afgelopen periode hadden we geen specifieke vragen en konden we goed uit de voeten met de informatie via internet en de mails van de Gezonde School adviseur vanuit de GGD.” – po-school

Tabel 4. Samenvatting van de toelichtingen waarom een school(locatie) geen gebruik gemaakt heeft van de 10 uur begeleiding en advies door de Gezonde School-adviseur (n=143).

Toelichting	Aantal scholen/ schoollocaties
Niet nodig/zelf proberen/geen behoefte/al eerder meegedaan	88
Wel van plan, maar nog niet aan toegekomen	25
Hulp van anderen gehad (bijv. Ouders, Interventie-eigenaar, buurtsportcoaches)	11
Wel hulp gehad, maar minder dan 10 uren.	7
Ja, maar niet voor alle schoollocaties/andere schoollocatie heeft gebruikt ervan gemaakt	4
Niet op de hoogte dat dit kon	4
Slechte begeleiding/moeizaam te bereiken	4

Bijna alle scholen die gebruik hadden gemaakt van advies en begeleiding van de Gezonde School-adviseur gaven aan 10 uur per schooljaar voldoende te vinden (96%). Hiervan was 88% (zeer) tevreden over deze ondersteuning, 11% neutraal en 1% ontevreden over de ondersteuning. De resultaten zijn weergegeven in Figuur 5, waarbij geen onderscheid is gemaakt in onderwijstypes omdat daarin weinig verschillen tussen te zien waren.

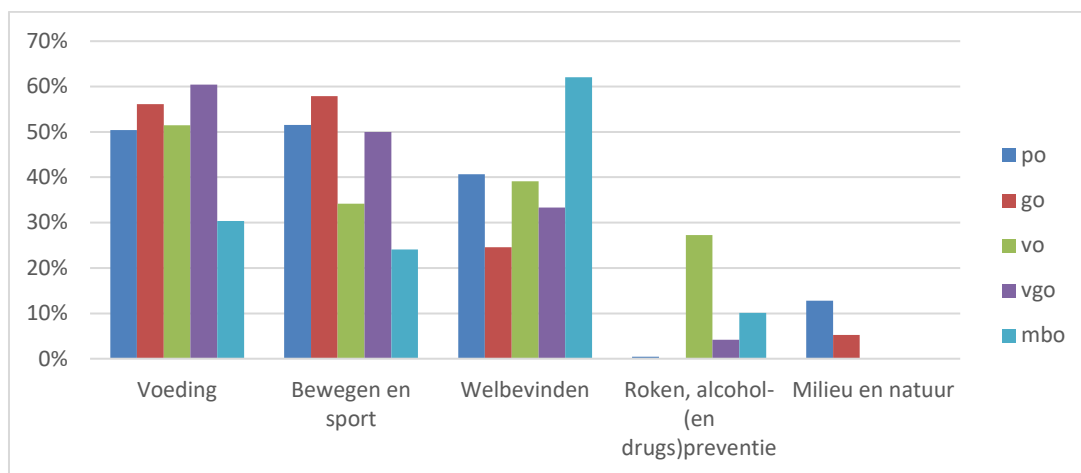

Figuur 5 Tevredenheid over de begeleiding en advies van de betrokken Gezonde School-adviseur (n=705).

4. Resultaten ondersteuningsaanbod per thema

De scholen konden binnen het ondersteuningsaanbod kiezen voor ondersteuning op vijf Gezonde School-thema's. Het thema 'Milieu en natuur' was alleen beschikbaar voor het po. Het thema 'Relaties en seksualiteit' kan alleen worden aangevraagd binnen de stimuleringsregeling Gezonde relaties en seksualiteit en valt derhalve buiten het reguliere ondersteuningsaanbod Gezonde School.

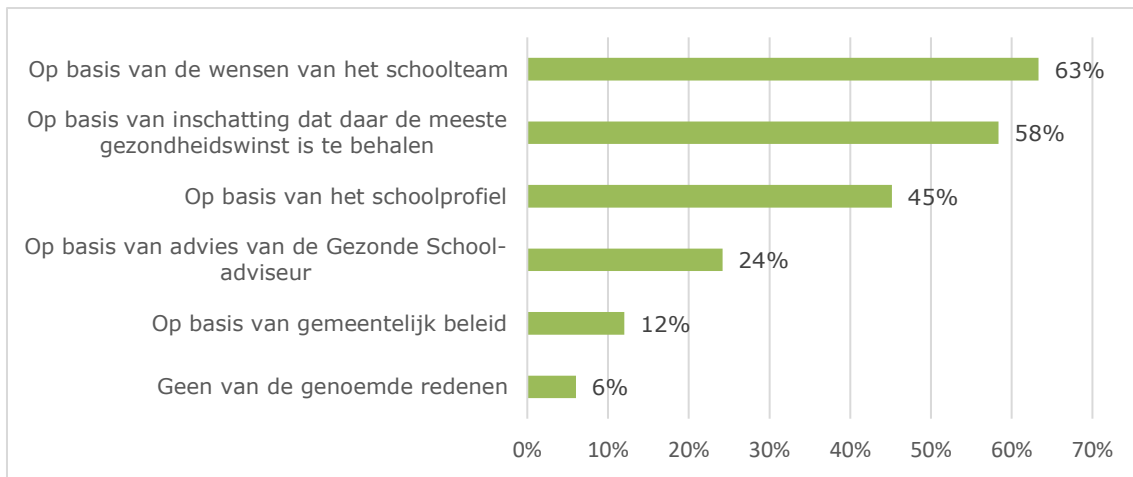
In de evaluatievragenlijst hebben de scholen aangegeven aan welke thema's zij hebben gewerkt. Het thema 'Voeding' is het vaakst gekozen (Figuur 6). Po-scholen hadden naast het thema 'Voeding', een voorkeur om te werken aan de thema's 'Bewegen en sport' en 'Welbevinden'; hetzelfde geldt voor de go-scholen. Opvallend is dat het mbo vaker koos voor het thema 'Welbevinden' dan andere onderwijstypes.

Figuur 6 Verdeling themakeuzes voor het ondersteuningsaanbod per onderwijstype (in procenten) (n=848).

De keuze voor een thema werd met name gemaakt op basis van de wensen van het schoolteam (63%) en daarna op basis van de inschatting dat daar de meeste gezondheidswinst is te behalen (58%). De richting van gemeentelijk beleid is het minst van belang voor het kiezen van een thema (zie Figuur 7). Ten slotte geven 435 scholen (51%) aan dat zij aan meer dan één thema hebben gewerkt.

Figuur 7 Redenen om te kiezen voor een thema (meerdere antwoorden mogelijk) percentage van alle antwoorden (n=848).

In de volgende paragrafen wordt de inzet op elk thema kort besproken. Er is uitvraag gedaan naar de inzet van Gezonde School-activiteiten en de voortgang van de school op de vier Gezonde School-pijlers educatie, schoolomgeving, signaleren en beleid.

4.1 Voeding

Educatie

Van de 422 scholen (50% van alle deelnemende scholen) die het thema 'Voeding' kozen, geeft 93% aan dat zij een Gezonde School-activiteit hebben uitgevoerd. De Gezonde School-activiteiten die vaak zijn ingezet binnen het thema 'Voeding' zijn Smaaklessen (po, go, vgo), EU-Schoolfruit- en groenteprogramma (po, go) en de Gezonde Schoolkantine (alleen voor v(s)o en mbo). Daarnaast noemen de 422 scholen nog 25 andere activiteiten die zij uitvoeren, zoals moestuinieren en schoolfruit, maar dit zijn (nog) geen Gezonde School-activiteiten.

De grote meerderheid van de scholen (90%) geeft aan dat er elk schooljaar in diverse leerjaren aandacht wordt besteed aan het thema 'Voeding' in de lessen. Dit percentage ligt bij het mbo (50%) een stuk lager dan bij de andere onderwijstypen (po 93%, go 91%, vo 93%, vgo 93%). Verder geeft twee derde (65%) van alle scholen aan dat de onderwijsactiviteiten zijn vastgelegd in het curriculum of beleid. Opvallend is dat dit percentage lager is voor mbo-scholen (50%), vergeleken met po (66%), go (59%), vo (68%) en vgo (68%).

Signaleren

Iets meer dan twee derde van de scholen (71%) gaat periodiek na hoe het staat met de voedingsgewoonten van de leerlingen en studenten. Daarnaast wordt bij 78% van de scholen zorgen rondom voedingsgewoontes en gewicht van leerlingen en studenten gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam van de school.

Schoolomgeving

Scholen werken aan een gezonde schoolomgeving met bijvoorbeeld een watertappunt op een centrale plek of een kraan in de klas. 87% geeft aan dat een dergelijk watertappunt beschikbaar is voor leerlingen en studenten. V(s)o of mbo-scholen kunnen ook een zilveren of gouden Gezonde Schoolkantine schaal behalen als hun kantine een gezond aanbod en gezonde uitstraling heeft. 44% van deze scholen geeft aan de trotse houder van een zilveren of gouden schaal te zijn.

Beleid

83% van de scholen geeft aan dat het thema 'Voeding' onderdeel uitmaakt van het schoolbeleid. Daarnaast geeft 82% van de scholen aan dat de coördinatie van het thema bij iemand is belegd.

4.2 Bewegen en sport

Educatie

Van de 383 scholen die voor het thema 'Bewegen en sport' gekozen hadden, geeft 75% aan dat zij een Gezonde School-activiteit hebben uitgevoerd. De Gezonde School-activiteiten die vaak zijn ingezet binnen dit thema zijn Schooljudo.nl, Sportsportvereniging en Sport Heroes. Daarnaast benoemen de respondenten nog 27 andere activiteiten, dit zijn echter geen Gezonde School-activiteiten. Zo geven 57 scholen aan dat ze extra bewegingsonderwijs/-activiteiten tijdens of na school hebben aangeboden en 26 scholen dat ze gebruik maken van bewegen leren. Ook deze activiteiten zijn geen specifieke Gezonde School-activiteiten.

Bijna alle scholen (96%) geven aan dat er elk schooljaar in diverse leerjaren aandacht wordt besteed aan het thema 'Bewegen en sport' in de lessen. Dit percentage ligt bij het mbo (58%) een stuk lager dan bij de andere onderwijstypen (po, go, vo, vgo respectievelijk 98%, 97%, 99%, 100%). 85% van alle scholen geeft aan dat de onderwijsactiviteiten zijn vastgelegd in het curriculum of schoolbeleid.

Signaleren

Het merendeel van de scholen (84%) gaat periodiek na hoe het staat met de sportdeelname, fysieke activiteit, vaardigheden en/of fitheid van de leerlingen /studenten. Daarnaast wordt bij 82% van de scholen zorgen rondom motorische achterstanden en opvallende zaken van leerlingen gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam van de school. Dit percentage is bij vo- (74%), vgo- (71%) en mbo-scholen (61%) lager dan bij de andere onderwijstypen (po 86%, go 91%)

Schoolomgeving

Met een groen schoolplein worden leerlingen en studenten uitgedaagd tot bewegen. Meer dan de twee derde van de scholen (68%) geeft aan een groen schoolplein te hebben. Daarnaast draagt samenwerken met buitenschoolse beweeg- en sportaanbieders bij aan een beweegvriendelijke schoolomgeving. 90% van de scholen geeft aan dit te doen.

Beleid

82% van de scholen geeft aan dat het thema 'Bewegen en sport' onderdeel uitmaakt van het schoolbeleid. Daarnaast geeft 95% van de scholen aan dat de coördinatie van het thema bij de Gezonde School-coördinator of een andere medewerker van de school is belegd.

4.3 Welbevinden

Educatie

Van de 346 scholen die voor het thema Welbevinden kozen, geeft 87% aan dat zij een Gezonde School-activiteit hebben uitgevoerd. De Gezonde School-activiteiten die vaak zijn aangeschaft en ingezet binnen het thema 'Welbevinden' zijn Kanjertraining (voor po en vo), De Vreedzame School (po en go) en Meidenvenijn is niet fijn!. Daarnaast noemen respondenten 31 andere activiteiten die zijn uitgevoerd, maar dit zijn geen Gezonde School-activiteiten.

Bijna alle scholen (93%) geven aan dat er elk schooljaar in diverse leerjaren aandacht wordt besteed aan het thema 'Welbevinden' in de lessen. Dit percentage is bij het mbo (73%) iets lager dan de andere onderwijstypen. 82% van alle scholen geeft aan dat de onderwijsactiviteiten zijn vastgelegd in het curriculum of beleid. Opvallend is dat dit percentage lager is voor scholen in het vo (67%) en het mbo (55%) vergeleken met po (95%), go (86%), vgo (94%).

Signaleren

Het grote merendeel van de scholen (90%) gaat periodiek na hoe het staat met het welbevinden van de leerlingen en studenten (bijvoorbeeld middels periodieke gezondheidsonderzoeken van de Jeugdgezondheidszorg of GGD). Daarnaast wordt bij bijna alle scholen (95%) zorgen rondom welbevinden van leerlingen en studenten gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam van de school.

Schoolomgeving

Heel veel scholen (90%) geven aan dat medewerkers het goede voorbeeld geven rondom welbevinden. Het merendeel van de scholen (81%) draagt met de inrichting van het schoolplein bij aan het welbevinden van leerlingen en studenten (bijvoorbeeld door een open en veilig schoolplein, genoeg speel- of hangmogelijkheden voor alle leerlingen en studenten en voldoende toezicht). Beide percentages liggen voor het mbo lager (respectievelijk 43%; 45%) vergeleken met andere onderwijstypes.

Beleid

90% van de scholen geeft aan dat het thema Welbevinden onderdeel uitmaakt van het schoolbeleid. Bij slechts 55% van de mbo-scholen is het thema onderdeel van het schoolbeleid. Daarnaast geeft 90% van de scholen aan dat de coördinatie van het thema bij de Gezonde School-coördinator of een andere medewerker van de school is belegd. Bij 61% van de mbo-scholen is dit het geval.

4.4 Roken, alcohol- en drugspreventie

Een klein aantal scholen (8%) koos voor het thema 'Roken, alcohol- en drugspreventie'; voornamelijk vo-scholen kozen hiervoor (n=55). Vanwege de kleine aantallen in het po (n=2), go (n=0), vgo (n=2) en mbo (n=8) worden alleen de cijfers van de vo-scholen hier gerapporteerd.

Educatie

84% van de vo-scholen geeft aan dat zij een Gezonde School-activiteit hebben uitgevoerd. Sinds augustus 2020 is een rookvrij school terrein wettelijk verplicht. De Gezonde School-activiteit Rookvrij Schoolterrein is desondanks het vaakst ingezet onder de vo-scholen (29%), hoogstwaarschijnlijk

vanwege de materialen en de adviezen over het verkrijgen van draagvlak bij ouders, personeel en leerlingen en studenten. Ook zijn vo-scholen bezig met verschillende varianten van Helder op School.

Het merendeel van de vo-scholen (94%) geeft aan dat er elk schooljaar in diverse leerjaren aandacht wordt besteed aan het thema 'Roken, alcohol- en drugspreventie' in de lessen. 72% geeft aan dat de onderwijsactiviteiten zijn vastgelegd in het curriculum of beleid.

Signaleren

Het merendeel van de vo-scholen (94%) gaat periodiek na hoe het gaat met de leerlingen rondom gezondheid en roken, alcohol- en drugsgebruik (bijvoorbeeld middels periodieke gezondheidsonderzoeken van de Jeugdgezondheidszorg of GGD). Daarnaast wordt bij 89% van de vo-scholen zorgen rondom roken, alcohol- en drugsgebruik van leerlingen gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam van de school.

Schoolomgeving

Met ingang van augustus 2020 is een rookvrij schoolterrein verplicht voor het primair, speciaal en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs, daarom is niet gevraagd of een school aan dit criteria voldoet. 98% van de vo-scholen geeft in ieder geval aan voor een gezonde schoolomgeving aangaande de preventie van roken, alcohol- en drugsgebruik te zorgen.

Beleid

83% van de vo-scholen geeft aan dat het thema Roken, alcohol- en drugspreventie onderdeel uitmaakt van het schoolbeleid. Daarnaast geeft 89% van de vo-scholen aan dat de coördinatie van het thema bij de Gezonde School-coördinator of een andere medewerker van de school is belegd.

4.5 Milieu en natuur

Aan het thema 'Milieu en natuur' kunnen alleen de po- en go-scholen meedoen. Echter, er zijn slechts 3 go-scholen die mee hebben gedaan aan dit thema; hieronder zullen dus alleen de resultaten van de po-scholen besproken worden. Aan het thema 'Milieu en natuur' hebben 59 po-scholen gewerkt.

Educatie

Van de 59 po-scholen geven 48 po-scholen (81%) aan dat zij een Gezonde School-activiteit hebben uitgevoerd, 11 po-scholen hebben dat niet gedaan. Voor het thema 'Milieu en natuur' was het aanbod van Gezonde School-activiteiten in het schooljaar 2022-2023 klein vergeleken met de andere thema's (6 activiteiten). De Gezonde School-activiteiten die het vaakst werden ingezet voor dit thema waren Smaaklessen (30%) en Ons Groene Schoolplein (23%).

Bijna alle po-scholen (98%) geven aan dat er in diverse leerjaren aandacht werd besteed aan het thema Milieu en natuur in de lessen. Iets meer dan de helft van de po-scholen (59%) geeft aan dat de onderwijsactiviteiten zijn vastgelegd in het curriculum of beleid.

Signaleren

Bij de po-scholen gaat iets meer dan de helft (53%) periodiek na hoe het gaat rondom Milieu en natuur, zoals systematisch risico's in kaart brengen met de Binnenmilieuscan Basisscholen.

Schoolomgeving

Het merendeel van de po-scholen geeft aan dankzij dit thema te hebben gewerkt aan een gezonde schoolomgeving. Waarvan 69% aangeeft aandacht te hebben gehad voor een aangenaam binnenklimaat zoals de luchtkwaliteit. Ook heeft 76% van de po-scholen inmiddels een groen schoolplein waar leerlingen en studenten in contact komen met de natuur.

Beleid

64% van de po-scholen geeft aan dat het thema 'Milieu en natuur' onderdeel uitmaakt van het schoolbeleid. Daarnaast geeft 100% van de po-scholen aan dat de coördinatie van het thema bij de Gezonde School-coördinator of een andere medewerker van de school is belegd.

5. Overige resultaten en opmerkingen

Een deel van de responderende scholen heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid om opmerkingen of tips (10%) of een toelichting aan het einde van de evaluatie (18%) te geven. Deze open antwoorden zijn gecategoriseerd en weergegeven in tabel 6.

De meeste opmerkingen of toelichtingen betroffen een extra toelichting over de situatie bij hen op school. Ook gaven heel erg veel scholen een waardering/compliment voor de ondersteuning, waarin scholen aangeven dat de ondersteuning door de Gezonde School-adviseur of door de communicatiematerialen of medewerkers van het programma Gezonde School hen helpt in het werken met de Gezonde School-aanpak. Daarnaast geven scholen ook aan dat zij behoefte hebben aan meer ondersteuning bij het zoeken naar informatie van bijvoorbeeld een GGD of Gezonde School en aan een overzichtslijst van Gezonde School-activiteiten.

“Goed dat de Gezonde school bestaat. Het geeft ons houvast en we zijn ook trots dat we een gezonde school zijn” – po - school

Tabel 62. Categorisatie van gegeven opmerkingen of tips (n=81) en toelichtingen (n=150) in de evaluatievragenlijst.

	Totaal
De school geeft extra uitleg over de situatie binnen de school	55
Compliment/blij met ondersteuning	54
Bezig met/ intentie voor (her)aanvraag Themacertificaat	25
Opmerking over de vragenlijst (spelfout, vragen onduidelijk, dubbeling met verantwoording, ontevreden over antwoordoptie)	18
Behoeftte aan meer ondersteuning/informatie (door GGD of Gezonde School)	14
Behoeftte aan overzichtslijst/meer Gezonde School-activiteiten, en daarnaast voor andere activiteiten.	12
Minder kunnen doen door corona/ongewoon schooljaar	7
Tips website en GS informatie	6
Scholen hebben meerdere thema's waar ze mee bezig zijn	5
Aanbeveling/behoeftte delen van good practices met andere scholen	5
Vragenlijst invullen kostte veel tijd	4
Behoeftte aan meer structureel geld	3

6. Conclusie

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken over de evaluatie van het ondersteuningsaanbod over het schooljaar 2022-2023. Vervolgens wordt er ook een conclusie getrokken op basis van de vier pijlers van de Gezonde School-aanpak.

Inzet ondersteuningsaanbod

Scholen konden het ondersteuningsaanbod inzetten voor de aanschaf van Gezonde school-activiteiten, een aanvraag voor een vignet Gezonde School, taakuren voor een Gezonde School-coördinator en/of deelname aan de post-HBO opleiding Sportieve en Gezonde School Specialist. Uit deze evaluatie blijkt dat de meeste scholen (79%) de financiële bijdrage van ondersteuningsaanbod hebben gebruikt voor de vergoeding van de taakuren voor een Gezonde School coördinator en voor de aanschaf en/of uitvoering van Gezonde School-activiteiten (59%). Dit resultaat is opvallend, aangezien de meeste scholen in de belangstellingvragenlijst hadden aangegeven dat zij de financiële bijdrage zouden uit geven aan Gezonde School-activiteiten. Oftewel, scholen verwachten dus de inzet van de financiële bijdrage voornamelijk in te zetten voor het inkopen van Gezonde school-activiteiten, maar in de praktijk geven zij dit uiteindelijk vaker uit aan de vergoeding van de uren van de Gezonde School-coördinator. Dit is een interessant resultaat voor het programma Gezonde School. Echter, het is niet bekend waarom scholen uiteindelijk de bijdrage anders hebben ingezet. Voor een volgende ronde zou het daarom interessant zijn om uit te vragen hoe het komt dat scholen uiteindelijk de bijdrage anders hebben ingezet dan verwacht.

Gezonde School-coördinator

Een groot aantal scholen (86%) had al een Gezonde School-coördinator voorafgaand aan de toekenning van het ondersteuningsaanbod, waardoor deze door de bijdrage gecontinueerd kon worden of de bijdrage voor andere activiteiten kon worden ingezet. De Gezonde School-coördinator heeft niet op elke school een eigen functie, en worden de werkzaamheden als Gezonde School-coördinator naast de huidige functie gedaan. Vaak heeft de Gezonde School-coördinator een hoofdfunctie, zoals directeur of rector (26%), met daarnaast werkzaamheden als Gezonde School-coördinator.

Opvallend is het grote aantal mbo-scholen (61%) dat aangaf dat de Gezonde School-coördinator een hoofdfunctie was. Het zou voor het programma interessant zijn om te weten hoe deze functie ingebed en gefinancierd is in de mbo-organisatie en hoe ze de bijdrage vanuit de regeling ook hier voor inzetten. Doordat bijna alle scholen aangeven dat zij hun Gezonde School-coördinator behouden na afloop van het ondersteuningsaanbod, kunnen de scholen daarnaast gaan inzetten op structurele borging van de geleerde lessen en veranderingen op de pijlers.

Post-HBO opleiding

Bij deze ronde hadden scholen - net als voorgaande ronde - de mogelijkheid om de financiële bijdrage in te zetten voor deelname van een medewerker aan de post-hbo opleiding Specialist Sportieve en Gezonde School. Uit de gegevens van de belangstellingsvragenlijst bleek dat daar enige belangstelling voor was (7%). Uiteindelijk heeft slechts 3% van de scholen de financiële bijdrage hiervoor ingezet. Omdat deze opleiding een bijdrage levert aan meer kennis en vaardigheden voor planmatig, integraal en structureel werken aan gezondheidsbevordering op scholen, is het een belangrijke schakel in de

strategische programmadoelen van het programma Gezonde School¹⁰. Het wordt daarom aanbevolen om te achterhalen waarom de in eerste instantie geïnteresseerde scholen uiteindelijk toch voor een andere bestemming van de financiële bijdrage hebben gekozen.

Thema's

Scholen konden werken aan de thema's 'Voeding', 'Bewegen en sport', 'Welbevinden', 'Roken, alcohol- en drugspreventie' en het po en go ook nog aan de thema's 'Milieu en natuur'. De meeste aandacht is gegaan naar de thema's 'Voeding' en 'Bewegen en sport'. Opvallend is dat het mbo vaker koos voor het thema 'Welbevinden' dan andere onderwijstypes. Deze stijging zou te verklaren kunnen zijn door de landelijke aandacht voor dit thema binnen het (hoger) onderwijs.

Dankzij deze evaluatie zien we dat de keuze voor een thema vaak wordt gemaakt met het gehele schoolteam. Dit is goed om als resultaat terug te lezen, immers voor een goede borging van veranderingen in de sociale en fysieke omgeving van de school, het curriculum, de signaleringsstructuur en het beleid is draagvlak van het hele team belangrijk. Voor een volgende ronde zou het relevant kunnen zijn om te achterhalen op basis waarvan het schoolteam hun keuze maakt.

De Gezonde School – aanpak

Het ondersteuningsaanbod heeft tot doel om scholen te faciliteren bij het planmatig, structureel en integraal werken aan gezondheidsbevordering op school volgens de Gezonde School-aanpak. Integraal werken volgens deze aanpak gebeurt via de vier pijlers van Gezonde School, te weten educatie, signaleren, de schoolomgeving, en beleid. Hieronder staan beknopt enkele conclusies over de resultaten van de evaluatie over het ondersteuningsaanbod, beschreven per pijler.

1. Educatie: Er wordt veel aandacht geschonken aan verschillende thema's in diverse leerjaren in de lessen, voor het mbo valt hier nog een slag te slaan.

Bijna alle scholen geven aan dat er elk schooljaar in de lessen aandacht wordt besteed voor het gekozen thema. Ook geeft de meerderheid aan dat de onderwijsactiviteiten voor het gekozen thema zijn vastgelegd in het curriculum of beleid. Echter, bij het mbo lijkt dit iets minder vaak het geval te zijn. Opvallend is dat mbo-scholen het vaakst het thema Welbevinden hebben gekozen, maar op de pijler educatie op dit thema over het algemeen wat minder hoog scoren. Er ligt hier dus een kans binnen het mbo om met het ondersteuningsaanbod meer aandacht te besteden aan het thema Welbevinden in de lessen evenals het vastleggen in een curriculum of beleid. Hierdoor kan het mbo middels onder andere educatie via Gezonde School-aanpak meer structureel werken aan gezondheidsbevordering.

2. Signalering: Scholen binnen de verschillende onderwijstypes gaan periodiek na hoe het gaat met de gezondheid van hun leerlingen.

Bij een ruime meerderheid van de scholen wordt binnen de verschillende thema's (het thema Milieu en natuur buiten beschouwing gelaten) periodiek nagegaan hoe het met de gezondheid van hun leerlingen ervoor staat. Ook wordt bij meer dan drie kwart van de scholen binnen verschillende thema's zorgen gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam van de school. Kortom, binnen de verschillende onderwijstypes wordt er actief gewerkt aan de pijler signaleren.

---

¹⁰ Het Meerjarenplan Gezonde School 2021-2024 staat op de website van Gezonde School:

https://www.gezondeschool.nl/sites/default/files/2020-09/Programmaplan%20Gezonde%20School%202021-2024_0.pdf

3. Schoolomgeving: Het merendeel van de scholen draagt met de inrichting van de schoolomgeving bij aan de gezondheid van leerlingen en studenten.

Bij de meerderheid van de scholen speelt de inrichting van de schoolomgeving een belangrijke rol binnen het gekozen thema (het thema Milieu en Natuur buiten beschouwing gelaten). Hierbij kan gedacht worden aan watertappunten, faciliteiten om te bewegen, medewerkers die het goede voorbeeld geven, een gezonde schoolkantine of een open en veilig schoolplein.

4. Beleid: Bij het merendeel van de scholen is het gekozen thema onderdeel van het schoolbeleid, voor het mbo liggen hier nog kansen.

Veel scholen zijn al erg goed op weg met het gekozen thema onderdeel te laten zijn van hun schoolbeleid. Zo geeft de meerderheid van de scholen aan (het thema Milieu en Natuur buiten beschouwing gelaten) dat het gekozen thema onderdeel is van het schoolbeleid. Daarnaast geeft ook de grote meerderheid van de scholen (meer dan 87%) aan dat zij de coördinatie bij iemand hebben gelegd voor het gekozen thema. Opvallend is dat bij mbo-scholen thema's zoals Voeding en Welbevinden geen onderdeel zijn van het schoolbeleid, terwijl dit wel de meest gekozen thema's zijn. Kortom, scholen hebben over het algemeen het gekozen thema goed geïntegreerd in hun schoolbeleid en aanpak, maar voor mbo-scholen ligt hier een gedegen kans om dit meer te integreren in hun beleid.

Aanbeveling

Over het algemeen zijn de scholen die bezig zijn met de Gezonde School-aanpak goed op weg via de vier pijlers educatie, signaleren, de schoolomgeving en beleid. Echter, als we meer inzoomen op de verschillende onderwijstypes dan blijkt dat het mbo wat minder voortgang boekt op de vier pijlers op de verschillende thema's, in vergelijking met de andere onderwijstypes. Zo is het opvallend dat mbo-scholen het vaakst kiezen voor de thema's Welbevinden en Voeding, maar dat zij qua educatie, signalering, schoolomgeving en beleid op deze thema's minder doen, in vergelijking met de andere onderwijstypes. Er ligt hier dus een kans in het mbo om meer aandacht te besteden aan de pijlers educatie, signalering, schoolomgeving en beleid binnen de verschillende thema's. Daarnaast signaleren scholen van verschillende onderwijstypes periodiek hoe het gaat met de gezondheid van hun leerlingen. Er wordt echter niet uitgevraagd in de evaluatie wat scholen vervolgens dan doen met eventuele signalering van gezondheidsproblemen. Het zou relevant kunnen zijn om dit in een volgende evaluatie wel uit te vragen.

Het toekennen van het ondersteuningsaanbod wordt vanaf het schooljaar 2024-2025 bij het mbo gedaan op opleiding en niet meer op schoollocatie, dus binnen het ondersteuningsaanbod ligt hier een kans om mbo-scholen hierbij meer op maat te ondersteunen. Voor een volgende ronde wordt ook aangeraden om bijvoorbeeld de Gezonde School-adviseurs hierbij meer te betrekken. Zij kunnen mbo-scholen meer begeleiden in het integreren van de Gezonde School-aanpak middels de vier pijlers op bepaalde thema's. Zo kunnen mbo-scholen meer structureel werken aan gezondheidsbevordering in het onderwijs.

Daarnaast is het belangrijk om bij een volgende ronde aandacht te blijven schenken aan de continuering van de activiteiten die zijn uitgevoerd dankzij het ondersteuningsaanbod. Scholen hebben aangegeven met het ondersteuningsaanbod Gezonde School-activiteiten uit te voeren en de taakuren voor Gezonde School-coördinator te vergoeden. Dit zijn beide belangrijke onderdelen van de Gezonde School-aanpak. Het is dan ook belangrijk dat scholen hun activiteiten en het hebben van een Gezonde School-coördinator borgen in hun schoolbeleid.

Concluderend kan er gesteld worden dat erg veel scholen tevreden zijn met het ondersteuningsaanbod van de Gezonde School en dat zij hiermee ook goed op weg zijn. Het ondersteuningsaanbod heeft ervoor gezorgd dat scholen verschillende activiteiten van verschillende thema's kunnen uitvoeren en dat de taakuren van de Gezonde School-coördinator vergoed konden worden, waarmee de functie goed vervuld werd. Dankzij het ondersteuningsaanbod zijn scholen gefaciliteerd in het planmatig, structureel en integraal werken aan gezondheidsbevordering op school.

BIJLAGE: Vragenlijst PO/SO

Doelgroep

1. Binnen welke onderwijssector valt jouw school(locatie)?
  - Primair onderwijs
  - Speciaal onderwijs
2. Wat was de belangrijkste doelgroep voor het Ondersteuningsaanbod Gezonde School?
  - De onderbouw
  - De bovenbouw
  - De hele schoollocatie
3. Hoeveel leerlingen bevat deze doelgroep?

Gezonde School-coördinator

4. Ben jij de Gezonde School-coördinator van jouw school(locatie)?
  - Ja
  - Nee, mijn collega is Gezonde School-coördinator
  - Nee, wij hebben geen Gezonde School-coördinator
5. Blijf jij (of je collega) ook na afloop van het Ondersteuningsaanbod voor het schooljaar 2023-2024 de Gezonde School-coördinator op jouw school(locatie)?
  - Ja
  - Nee, ik draag dit over aan een collega
  - Nee, onze school(locatie) heeft dan geen Gezonde School-coördinator meer

Gezonde School-adviseur

6. Voor elke schoollocatie is vanuit het Ondersteuningsaanbod gemiddeld 10 uur beschikbaar gesteld voor begeleiding en adviesdoor een Gezonde School-adviseur. Heeft jouw school(locatie) hier gebruik van gemaakt?
  - Ja (bij voorbeeld telefonisch en/of mailcontact of bezoek aan de school)
  - Nee
7. Heb je naar jouw mening voldoende begeleiding en advies van de Gezonde School-adviseur gehad?
  - Ja
  - Nee
8. Hoe tevreden ben je over de ondersteuning van de Gezonde School-adviseur?
  - Zeer tevreden
  - Tevreden
  - Neutraal
  - Ontevreden
  - Zeer ontevreden

9. Waarom heb je geen gebruik gemaakt van de begeleiding en advies door een Gezonde School-adviseur?

Themacertificaat

10. Heeft jouw school een geldig themacertificaat van het Vignet Gezonde School?
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet

Bepaling thema's eindmeting

11. Met welk thema ben je vanuit het Ondersteuningsaanbod Gezonde School aan de slag gegaan?
- Voeding
  - Bewegen en sport
  - Welbevinden
  - Roken en alcohol
  - Milieu en natuur

Eindmeting 1 voeding

12. Mijn school besteedt elk schooljaar in diverse leerjaren in de lessen aandacht aan het thema voeding om zo gezond voedingsgedrag van leerlingen te bevorderen.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
13. Geef aan welke van de onderstaande Gezonde School-activiteiten je voor het thema voeding hebt uitgevoerd.

Meer informatie: Gezonde School-activiteiten

- B-Fit
- EU-schoolfruit- en groenteprogramma
- FitGaaf!
- Groentjesoep
- GrowWizzkid
- Hou je mond gezond
- KERNgezond Fris & Fruitig
- Kokkerelli leerstraat ten behoeven van een gezond voedingspatroon
- De Gezonde Basisschool van de toekomst
- Lekker Fit! Basisonderw s
- Lekker Fit! Lespakket
- Lekker Fit! Kleuters
- Onderzoekend tuinieren
- Ontdekkend tuinieren
- Poetsbus
- Smaaklessen

- Stoere Traktaties
- Trammelant in Tandenland
- Voedingsbeleid Jump-in
- WoWijs
- Zet VetLekker op de kaart!
- Food Challenge (alleen SO)
- De Gezonde Schoolkantine (alleen SO)
- Een andere Gezonde School-activiteit, namelijk

14. Op mijn school zijn de onderwijsactiviteiten over voeding vastgelegd in het curriculum of beleid.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

15. Op mijn school wordt periodiek nagegaan hoe het staat met de voedingsgewoonten van de leerlingen. Bijvoorbeeld via de periodieke gezondheidsonderzoeken van de Jeugdgezondheidszorg of GGD.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

16. Op mijn school worden zorgen rondom voedingsgewoonten en gewicht gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam (ZAT) van de school.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

17. Op mijn school kunnen leerlingen en medewerkers water tappen buiten de toiletruimtes. (Bijvoorbeeld bij een watertappunt op een centrale plek of een kraan in de klas).

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

18. Voeding maakt onderdeel uit van het schoolbeleid. Hierin is bijvoorbeeld vastgelegd hoe de school wil bijdragen aan gezondheid en gezond gedrag rondom het thema voeding.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

19. De coördinatie van het thema voeding is bij iemand belegd (denk hierbij ook aan voldoende uren voor de medewerker(s)).

- Ja, bij de Gezonde School-coördinator
- Ja, bij iemand anders
- Nee

Eindmeting 1 bewegen en sport

20. Mijn school besteedt elk schooljaar in diverse leerjaren in de lessen aandacht aan (het belang van) bewegen en sport om zo gezond beweeggedrag van leerlingen te bevorderen.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

21. Geef aan welke van de onderstaande Gezonde School-activiteiten je voor het thema bewegen en sport hebt uitgevoerd.

Meer informatie: Gezonde School-activiteiten

- BeweegWijs
- Bewegimpuls
- B-Fit
- FitGaaf!
- Fit en vaardig op school
- Futsal Chabbab
- Move a head 1+1=3
- Het Bewegend Kind
- Respons 'Omgaan met pesten en groepsdruk'
- De Gezonde Basisschool van de Toekomst
- KERNgezond Fris & Fruitig
- Lekker Fit! Basisonderwijs
- Lekker Fit! Kleuters
- Lekker Fit! Lespakket
- nijntje Beweegdiploma
- PLAYgrounds 6-12 jaar
- Schooljudo.nl
- Sportbouwer
- Sporttest
- The Daily Mile
- WoWijs
- Zit met Pit!
- Gezonde Kinderen in een Gezonde Kindomgeving (GKGK)
- Boksend opvoeden (alleen SO)
- Sport Heroes (alleen SO)
- Een andere Gezonde School-activiteit, namelijk
- Ik heb geen Gezonde School-activiteit uitgevoerd

22. Op mijn school zijn de onderwijsactiviteiten rondom bewegen en sport vastgelegd in het curriculum of beleid.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

23. Op mijn school wordt periodiek nagegaan hoe het met leerlingen gaat rond sportdeelname, fysieke activiteit, vaardigheden en/of fitheid. Bijvoorbeeld door periodieke

gezondheidsonderzoeken van de Jeugdgezondheidszorg of GGDoF via een meetinstrument motorische vaardigheden.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

24. Op mijn school worden zorgen rondom motorische achterstanden en/of opvallende zaken rondom bewegen en sportgesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam (ZAT) van de school.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

25. Op mijn school is een groen schoolplein dat leerlingen uitdaagt tot bewegen.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

26. Op mijn school wordt samengewerkt met buitenschoolse beweeg- en sportaanbieders om leerlingen kennis te laten maken met verschillende sporten.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

27. Bewegen en sport maakt onderdeel uit van het schoolbeleid. Hierin is bijvoorbeeld vastgelegd hoe de school wil bijdragen aan gezondheid en gezond gedrag rondom thema bewegen en sport.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

28. De coördinatie van het thema bewegen en sport is bij iemand belegd (denk hierbij ook aan voldoende uren voor de medewerker(s)).

- Ja, bij de Gezonde School-coördinator
- Ja, bij iemand anders
-
- Nee

Eindmeting 1 Welbevinden

29. Mijn school besteedt elk schooljaar in diverse leerjaren in de lessen aandacht aan het bevorderen van het welbevinden van leerlingen.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

30. Geef aan welke van de onderstaande Gezonde School-activiteiten je voor het thema welbevinden hebt uitgevoerd.

Meer informatie: Gezonde School-activiteiten

- Alles Kidzz
- Dappere Dino's
- De superheldenaanpak
- De Vreedzame School
- Futsal Chabbab
- Geluuskoffer
- Je bibbers de baas
- Kanjertraining
- KIES - Kinderen In Een Scheiding
- KiVa Kwink
- Leefstijl
- LEV2Live
- Meidenven n is niet f n!
- Move a head 1+1=3
- Plezier op school
- PRIMA
- Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD)
- Respons 'Omgaan met pesten en groepsdruk'
- Schooljudo.nl
- School-Wide Positive Behavior Support (SWPBS)
- Semmi-training
- Stoere Schildpadden
- VRIENDEN
- De Groeifabriek (alleen SO)
- Een andere Gezonde School-activiteit, namelijk
- Ik heb geen Gezonde School-activiteit uitgevoerd

31. Op mijn school zijn de onderwijsactiviteiten rondom welbevinden vastgelegd in het curriculum of beleid.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

32. Op mijn school wordt periodiek nagegaan hoe het staat met het welbevinden van de leerlingen bijvoorbeeld door periodieke gezondheidsonderzoeken van de Jeugdgezondheidszorg of GGD.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

33. Op mijn school worden zorgen rondom welbevinden gesignaleerd en besproken in het zorg- en adviesteam (ZAT) van de school.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

34. Op mijn school geven medewerkers het goede voorbeeld rondom welbevinden. Laten medewerkers bijvoorbeeld het goede en gewenste gedrag zelf zien?
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
35. Op mijn school draagt de inrichting van het schoolplein bij aan het welbevinden van leerlingen. Denk hierbij aan een veilig schoolplein, genoeg speelmogelijkheden voor alle leerlingen en voldoende toezicht.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
36. Welbevinden maakt onderdeel uit van het schoolbeleid. Hierin staat een goed beschreven pedagogisch klimaat en/of visie en doelstellingen rondom het thema welbevinden.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
37. De coördinatie van het thema welbevinden is bij iemand belegd (denk hierbij ook aan voldoende uren voor de medewerker(s)).
- Ja, bij de Gezonde School-coördinator
  - Ja, bij iemand anders
  - Nee

Eindmeting 1 roken en alcohol

38. Mijn school besteedt elk schooljaar in diverse leerjaren aandacht aan sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen om hen weerbaarder te maken tegen allerlei verleidingen.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
39. Geef aan welke van de onderstaande Gezonde School-activiteiten je voor het thema roken en alcohol hebt uitgevoerd.
- Meer informatie: Gezonde School-activiteiten
- Rookvrij Schoolterrein
  - Een andere Gezonde School-activiteit, namelijk
  - Ik heb geen Gezonde School-activiteit uitgevoerd
40. Op mijn school wordt periodiek nagegaan hoe het met leerlingen gaat rondom gezondheid en roken en alcohol. Bijvoorbeeld door periodieke gezondheidsonderzoeken van de Jeugdgezondheidszorg of GGD.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

41. Op mijn school worden zorgen rondom roken en alcohol besproken in het zorg- en adviesteam (ZAT) van de school.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

42. Mijn school draagt zorg voor een gezonde schoolomgeving rondom het thema roken en alcohol.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

43. Roken en alcohol maakt onderdeel uit van het schoolbeleid. Hierin is bijvoorbeeld vastgelegd hoe de school wil bijdragen aan gezondheid en gezond gedrag rondom het thema roken en alcohol.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

44. De coördinatie van het thema roken en alcohol is bij iemand belegd (denk hierbij ook aan voldoende uren voor de medewerker(s)).

- Ja, bij de Gezonde School-coördinator
- Ja, bij iemand anders
- Nee

Eindmeting 1 milieu en natuur

45. Mijn school besteedt elk schooljaar in diverse leerjaren in de lessen aandacht aan milieu, natuur en milieubewustzijn.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

46. Geef aan welke van de onderstaande Gezonde School-activiteiten je voor het thema milieu en natuur hebt uitgevoerd.

Meer informatie: Gezonde School-activiteiten

- Binnenbos
- Eco-schools
- Energieke Scholen
- GrowWizzKid
- Ons Groene Schoolplein
- Onderzoekend Tuinieren

- Ontdekkend tuinieren
  - Smaaklessen
  - Food Challenge (alleen SO)
  - Een andere Gezonde School-activiteit, namelijk
  - Ik heb geen Gezonde School-activiteit uitgevoerd
47. Op mijn school zijn de onderwijsactiviteiten rondom milieu en natuur vastgelegd in het curriculum of beleid.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
48. Op mijn school wordt periodiek nagegaan hoe het gaat rondom milieu en natuur. Bijvoorbeeld door mogelijke risico's systematisch in kaart te brengen aan de hand van de Binnenmilieuscan Basisscholen.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
49. Op mijn school hebben we een groen schoolplein waar leerlingen in contact komen met de natuur.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
50. Op mijn school hebben we een aangenaam binnenklimaat, op zowel warme als koude dagen, met aandacht voor de luchtkwaliteit.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
51. Milieu en natuur maakt onderdeel uit van het schoolbeleid. Hierin is bijvoorbeeld vastgelegd hoe de school wil bijdragen aan gezondheid en gezond gedrag met behulp van het thema milieu en natuur.
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
52. De coördinatie van het thema milieu en natuur is bij iemand belegd (denk hierbij ook aan voldoende uren voor de medewerker(s)).
- Ja, bij de Gezonde School-coördinator
  - Ja, bij iemand anders
  - Nee
53. Heeft jouw school nog aan een ander thema gewerkt?
- Bewegen en sport
  - Welbevinden
  - Roken en alcohol
  - Milieu en natuur

- Voeding
- Nee, geen ander thema

Afronding

54. Heb je nog opmerkingen of tips over bijvoorbeeld onze dienstverlening in het algemeen of over de mogelijkheden van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. We horen het graag.